

Kansen en verwachtingen

Jezus zegt: 'De vervulling is nu'. 'Ik ben het, over wie eerder geschreven werd - waar iedereen op is blijven hopen'. Stel je voor dat dat tot ons gezegd werd. Stel je voor dat de lezing uit Jesaja geen verhaal was, maar een levende aanzegging, zoals ook met kerst gebeurde: 'heden is de verlosser geboren'. Niet alleen toen, tot de inwoners van Galilea, maar ook nu tot ons en ieder die het horen wil. De lang verhoopte vrede. De verzoening met je tegenstander. De durende ongelijkheid tussen arm en rijk voorbij. We zouden hem niet geloven. Eerst bewijzen graag. We hebben het al vaak genoeg meegemaakt, dat die woorden klonken. Net als de joden toen, die de Jesaja-tekst jaarlijks hoorden voorlezen. Ook na deze kerst, die bijzondere markering van het jaar waarop we de vervulling van die oude beloften even tastbaar maken, zoals tijdens het Open Huis, na die kerst is de machtsstrijd in Syrië gewoon verder gegaan. Israël liet weten 5300 nieuwe woningen in bezet gebied te gaan bouwen. In Amerika kregen mensen een wapen als kerstgeschenk. En we vernamen bar weinig over nieuwe solidariteit in tijden van bezuiniging en recessie. Hoezo, de vervulling van het eeuwenoude schriftwoord is 'nu'?

Na een verblijf van veertig dagen in de woestijn en een rondgang in de regio, komt Jezus in Nazareth, het dorp van zijn jeugd. Daar hadden ze al gehoord dat hij tot bijzondere dingen in staat zou zijn. Er heerst opwinding. In de synagoge wordt hij uitgenodigd de schriftlezing te doen. Die lezing wordt gewaardeerd, al laat de evangelist Lucas in het midden of die waardering zijn 'genaderijke' commentaar betreft, of dat er bijval is omdat men in de oude profetie die wordt voorgelezen, Jezus-zelf herkent. Het doet er niet toe, want al snel slaat de stemming om. Als Jezus daarna aankondigt dat hij geen genezingen of andere wonderlijke verrichtingen zal doen in zijn eigen dorp, is de euforie over de thuiskomst van deze verloren zoon snel verdampt. Er ontstaat teleurstelling en boosheid. Wonderen willen ze zien, genezen willen ze worden van hun ziekten en beperkingen. Misschien hadden ze nog wel iets extra's verwacht omdat ze nu eenmaal zijn oude dorpsgenoten waren. Een streepje voor te hebben, dachten ze. Misschien voelden ze zich dubbel bedrogen toen Jezus hen ook nog eens de les ging lezen. Hongerigen moeten te eten worden gegeven, gevangenen bevrijd, het jubeljaar moet worden uitgeroepen. Vertel ons wat! Wij weten heus wel wat Mozes van ons vraagt! Moet je die snotaap horen. Is dat niet die zoon van Jozef, die altijd de bal doorliet als hij op het doel moest staan? En ze werkten hem het dorp uit.

Sociologen zouden zeggen 'tsja, zo gaat dat nu eenmaal'. Wat hier gebeurt is een bekend groepsverschijnsel van insluiting en uitsluiting: een nieuweling in de groep (ook al is het een vertrouwd gezicht terug van weggeweest) behoort zich aan te passen aan de heersende codes. Doet hij dat niet, of erger, stelt hij de gevestigde mores ter discussie, dan is die nieuweling een bedreiging en moet hij er uit gewerkt worden. De gelederen worden gesloten. Op het schoolplein zie je dat in zijn meest ongezouten vorm. Bij volwassenen gaat het soms wat geraffineerder. Jezus verwachtte niet anders: "Een profeet wordt niet geëerd in eigen huis."

Psychologen zouden zeggen 'tsja, zo gaat dat nu eenmaal'. Wat mensen kunnen zien wordt bepaald door de bril waarmee ze kijken. Als je genezingen verwacht en grootse daden, zie je voorbij aan andere tekenen van verlossing, zoals die wellicht door jouzelf kunnen worden verricht. Het is moeilijk om nieuwe dingen werkelijk te zien. En hoe dichterbij, des te moeilijker vaak. Zoals soms iedereen ziet dat twee mensen goed bij elkaar passen, behalve die twee zelf. Het is al begonnen, zie je het niet. Nee, want zij/wij kijken er over heen, met andere verwachtingen.

Exegeten zouden zeggen 'tsja, zo gaat dat nu eenmaal bij Lucas.' Typisch Lucas, die steeds weer wil vertellen dat de blijde boodschap voor iedereen bestemd is, niet alleen voor zijn dorp, niet alleen voor de joden. Jezus moet de wereld in; als een woord dat voortgaat, richting Jeruzalem en ver daar voorbij. Oude banden, gevestigde belangen, ingesloten

patronen – ze vormen het tegenover waartegen afgezet moet worden. Zoals Jezus op zijn 12^e al zijn eigen weg ging, en zijn ouders liet zoeken. Natuurlijk roept die verwijdering verbazing, onbegrip, en woede op. En toch houdt Jezus vast aan de opdracht die hij heeft aangenomen. Niet terug in de veilige schoot van het gezin, van het dorp.

De Nazareërs en hun reactie op het oude nieuws dat Jezus brengt, deed me denken aan het boek 'Moederkerk' van de historicus Jos Palm. Hij beschrijft de geschiedenis van het katholicisme in Nederland aan de hand van het levensverhaal van zijn ouders, en dan vooral dat van zijn moeder. Voor haar was de Rooms-katholieke Kerk in zijn oude vorm heilig. Daar hoorde ze bij, die vormde het kader van haar leven. Daar offerde zij de grote liefde van haar leven voor op, omdat hij niet katholiek was, en dus kon ze niet met hem trouwen. Als die kerk gaat veranderen door het Tweede Vaticaans Concilie klampt zij zich vast aan de oude vormen. Waar haar kinderen Marx, Mao en de SP omarmen, nieuwe sociale verbanden gebaseerd op een net zo'n alomvattende ideologie, blijft zij vasthouden aan de waarheid waar zij haar leven voor had gegeven. Want iets anders goedvinden is het oude verloochenen. En dan ligt je hele leven aan duigen. Dan moet je jezelf opnieuw uitvinden en alles opnieuw waarde geven.

Zoals Jos Palm het beschrijft kan ik veel begrip opbrengen voor de positie van zijn moeder. Net als voor de dorpsgenoten van Jezus. Het nieuwe is soms gewoon te nieuw. Het vraagt tijd om er aan te wennen. Zeker als je je leven hebt opgebouwd rond andere structuren. Van schrik klamp je je vast. Zet je je schrap. Totdat gaandeweg blijkt dat niet alle veranderingen negatief zijn. Dat er aanslibbels moeten worden verwijderd om de kern weer zichtbaar te maken. Dat is ook wat er speelt in het Lucasevangelie. Groepsdynamische processen, angst voor verandering, verwachtingen die je blind maken voor wat er werkelijk gebeurt.

Resultaat is dat de mensen het moment niet pakken. Jezus geeft aan dat het mogelijk is om die oude profetieën in daden om te zetten. Dat hij dat nieuwe begin wil zijn. Maar de mensen horen het niet. Ze kijken, maar ze zien het niet. De vervulling in de vorm van een gewone mens, hun oude dorpsgenoot?! Terwijl Jezus alleen maar zegt dat als we nu de hongerigen zouden voeden, de zieken zouden bijstaan, de gevangenen zouden aankijken en bevrijden uit hun spiralen van negativiteit, als we onze vijand de hand houden reiken, onze wang toewenden, ons hart omdraaien, vergeven. Dan... Ja dan zou de hemel op aarde zijn.

Dat moment is nu. Want Hij wil het begin zijn. Niet alleen toen, maar steeds weer, en ook nu. Zijn missie is iedereen wakker te schudden en uitdagen om mee te doen. Weg uit de valse zekerheden of de zelfgenoegzame tevredenheid. Weg uit het 'maar we hebben het toch fijn met elkaar'. Naar buiten. Naar nieuwe horizonten. Naar onbekende naasten. Dat vraagt niet om wonderen, maar om gezamenlijke inspanning. Het is de radicale oproep om terug te keren naar de enige actie die werkelijk iets verandert: open je. Open je voor een ander, voor liefde, voor levenskansen voor alle mensen. Dat moment is er steeds weer, op het wereldtoneel, in je eigen huiskamer, of straat, bij iedere handeling, in ieder woord. Zie je de kansen? De mogelijkheden om anders in te steken? En natuurlijk lukt het vaak genoeg ook weer niet, maar dan zijn er nieuwe kansen. Een heel nieuw jaar lang. Kansen te over. Voor wie niet teveel verwacht. Voor wie het moment weet te pakken. Voor wie het kleine niet veronachtzaamt, en het grotere niet schuwt. Dan openbaart zich Gods bevrijdende woord.

'Epifanie' heet deze zondag in het kerkelijk jaar. Verschijning des Heren. Maar zij zagen het niet. Toen niet, veel eerder ook al niet, en wij, nu? De toehoorders zijn kwaad. Ze werken Jezus weg uit hun midden, duwen hem naar de rand van de berg. Maar hij keerde zich om en liep tussen hen door. Hij had nog een lange weg te gaan op zoek naar andere oren, andere handen.

Mirjam Wolthuis

Gelezen: Lucas 4, 14-30